

CUMHURİYETİMİZİN 100. YILINDA TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI

EDİTÖRLER

DR. HAKAN KAYA, DR. YILMAZ ULVI UZUN
DR. ZEYNEP DENİZ ALTINSOY

CUMHURİYETİMİZİN 100. YILINDA TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI

EDİTÖRLER: DR. HAKAN KAYA, DR. YILMAZ ULVI UZUN, DR. ZEYNEP DENİZ ALTINSOY

"Gerçeklerin üç otuz on yaşını doldursa daha iyi.
Üç otuz on yaşınız dolsun,
Hak size kötülük getirmesin,
devletiniz devamlı olsun hânım hey!"

Dede Korkut

ISBN: 978-625-6251-66-3

9 786256 251663

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI'NA GÖZLEMÇİ ÜYE OLAN DEVLETLERİN TAM ÜYE OLMALARININ ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Fatih Demircioğlu¹, Halil Emre Deniz²

ÖZ

Türk Devletleri Teşkilatı'na (TDT) gözlemci üye statüsünde katılan devletler Macaristan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ve Türkmenistan'dır. TDT'nin kurucu üyeleri olan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye, gözlemci üyeleri tam üyeliğe davet etmeye devam etmektedir. Ancak, gözlemci üye statüsündeki adı geçen devletlerin örgüte tam üye olmalarının önünde belirgin engeller bulunmaktadır ve bu durum Türk Dünyası'nda arzu edilen bütünleşme süreçlerinin gelişimini yavaşlatmaktadır. Macaristan'ın TDT ülkelerinin yoğunlaştığı bölgeye coğrafi olarak diğer üyelere nazaran daha uzak olması, TDT üyeliği ve ilgili ülkelerin toplumlarında oluşturulmaya çalışılan yakınlaşmayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca Macaristan, Avrupa Birliği gibi hâli hazırda bütünleşme bakımından önemli bir mesafe kat etmiş olan bir örgüte tam üyedir ve bu durum gelecek vizyonu açısından TDT ile olan ilişkilerinde belirleyici faktördür. KKTC, Türkiye dışında hiçbir devlet tarafından tanınmayan bir devlet olduğu için TDT'nin diğer tam üye ve gözlemci ülkeleriyle olan ilişkilerini geliştirmekte zorlanmaktadır. KKTC, TDT üyesi ülkeler tarafından resmen bir devlet olarak tanınırsa örgüte tam üye olmasının önü açılacaktır. Türkmenistan'ın ise bağımsızlık sonrası benimsediği daimî tarafsızlık statüsü, hâli hazırda mevcut yaklaşım ile bu ülkeyi TDT'nin siyasi bütünleşmesine ve askeri iş birliği faaliyetlerine katılma noktasında çekimser bırakmaktadır. Bu bağlamda Türkmenistan'ın tarafsızlık

1 Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, fatihdemircioglu@hakkari.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7057-0795

2 Doç. Dr., Hakkari Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, halilemredenis@hakkari.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9830-5624

statüsüyle ilgili yeni bir yaklaşım geliştirmesi ülkenin TDT'ye tam üye olarak Türk Dünyası'nda gerçekleşmesi muhtemel derinlikli bir bütünleşmeye tam olarak dâhil olmasını sağlayacaktır. Bu çalışma, TDT'ye gözlemci üye olan devletlerin tam üyeliğe geçmelerinin önündeki engelleri tek tek ele alarak Türk Dünyası'nın bütünleşmesi sürecinde karşılaşılabileceği zorlukları ve olası çözüm yollarını incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Devletleri Teşkilatı, Gözlemci Üye, Macaristan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Türkmenistan

Jel Kodları: H77, K33

ABSTRACT

The states participating in the Organization of Turkic States (OTS) as observer members are Hungary, the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) and Turkmenistan. Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan and Turkey, the founding members of OTS, continue to invite observer members to full membership. However, there are significant obstacles to the aforementioned states with observer member status from becoming full members of the organization, and this situation slows down the development of the desired integration processes in the Turkic World. The fact that Hungary is geographically further away from the region where OTS countries are concentrated compared to other members makes it difficult for OTS membership and the rapprochement that is sought to be created in the societies of the relevant countries. In addition, Hungary is a full member of an organization such as the European Union, which has already made a significant progress in terms of integration, and this is the determining factor in its relations with OTS in terms of its future vision. Since TRNC is a state that is not recognized by any state other than Türkiye, it has difficulty in developing its relations with other full member and observer countries of OTS. If TRNC is officially recognized as a state by OTS member countries, it will pave the way for it to become a full member of the organization. The permanent neutrality status adopted by Turkmenistan after independence, with its current approach, makes this country reluctant to participate in the political integration and military cooperation activities of the OTS. In this context, Turkmenistan's development of a new approach regarding its neutrality status will enable the country to become a full member of OTS and to be fully involved in a possible deep integration in the Turkic World. This study examines the difficulties that may be encountered in the process of integration of the Turkic World and possible solutions by examining the obstacles that prevent the states that are observer members of the TDT from transitioning to full membership, one by one.

Key Words: *Organization of Turkic States, Observer Member, Hungary, Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC), Turkmenistan*

Jel Codes: H77, K33

1. GİRİŞ

Türk Devletleri Teşkilatı'na (TDT) gözlemci üye statüsünde katılan devletler arasında yer alan Macaristan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ve Türkmenistan'ın, örgütün tam üyeliğine geçişi konusunda önünde çeşitli engeller bulunmaktadır. Bu devletlerin, örgüte tam üye olmalarını engelleyen faktörlerin Türk Dünyası'nın bütünleşme sürecini nasıl etkilediğini anlamak, bu çalışmanın temel hedefidir. TDT'nin kurucu üyeleri olan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye'nin, gözlemci üyeleri tam üyeliğe davet etmeye devam etmesine rağmen, bahsi geçen devletler henüz örgüte tam üye olmamışlardır. Bu durum, Türk Dünyası'nın arzulanan bütünleşme süreçlerinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Macaristan'ın, TDT ülkelerinin yoğunlaştığı bölgeye coğrafi olarak daha uzak olması, TDT üyeliği ve ilgili ülkelerin toplumları arasında yakınlaşma çabalarını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, Macaristan'ın Avrupa Birliği (AB) gibi örgütlere üyelik durumu, gelecek vizyonu açısından TDT ile ilişkilerini şekillendiren önemli bir faktördür. KKTC'nin Türkiye dışında hiçbir devlet tarafından tanınmaması, TDT'nin diğer üyeleriyle ilişkilerini geliştirmesini engellemektedir. KKTC'nin TDT üyesi ülkeler tarafından resmen tanınması durumunda, örgüte tam üye olma şansı artacaktır. Türkmenistan'ın bağımsızlık sonrası benimsediği tarafsızlık statüsü, ülkenin TDT'nin siyasi bütünleşmesine ve askeri işbirliği faaliyetlerine katılımını sınırlamaktadır. Türkmenistan'ın tarafsızlık statüsüyle ilgili yeni bir yaklaşım benimsemesi, ülkenin TDT'ye tam üye olarak Türk Dünyası'ndaki bütünleşme sürecine tam olarak katılmasını sağlayabilir.

Bu araştırma, TDT'ye gözlemci üye olan devletlerin tam üyeliğe geçişlerini engelleyen faktörleri incelemekte ve Türk Dünyası'nın bütünleşme sürecinde karşılaşılan zorlukları ve olası çözüm yollarını ele almaktadır. Bu çerçevede, Macaristan'ın coğrafi uzaklığı, KKTC'nin tanınmama sorunu ve Türkmenistan'ın tarafsızlık politikası gibi faktörlerin yanı sıra, örgüt içindeki politik, ekonomik ve kültürel dinamikler de değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türk Dünyası'nın bütünleşme sürecini ilerletmek için yapıcı öneriler sunmaktır.

2. TDT ÖNCÜLÜĞÜNDEKİ TÜRK DÜNYASI BÜTÜNLEŞMESİNE GENEL BİR BAKIŞ

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) bünyesindeki bütünleşme performansının değerlendirilmesiyle ilgili olarak, üç farklı faktörün göz önünde bulundurulması

önem arz etmektedir. İlk olarak, TDT üyelerinin ve potansiyel üyelerinin tamamının coğrafi olarak bitişik olmamalarının, etkili ve gelişmiş ekonomik iş birliği için gerekli olan unsurların oluşturulmasını zorlaştırmasıdır. İkincisi, Türk devletlerinin farklı siyasal yapılarda, coğrafyalarda ve çeşitlilikte olmasıdır. Bu durum da dış politika gelenekleri açısından farklılıklara yol açmaktadır. Üçüncüsü ise genel olarak TDT üyelerinin bulunduğu bölgelerde ve özellikle Orta Asya’da, dışsal aktörlerin rolünün TDT’nin iş birliği alanlarını etkileyebilme kapasitesine sahip olmasıdır.

TDT, coğrafi olarak geniş bir bölgedeki çeşitli ülkelerden oluşmaktadır. Kurucu üyelerinden bazıları Orta Asya’da bulunurken, diğerleri Güney Kafkasya ve Anadolu’da yer almaktadır. Bu ülkeler arasında coğrafi engeller bulunmakla birlikte, son yıllarda bazı bağlantı yolları geliştirmiş ve ileri seviyede iş birliği planları geliştirilmesinin önü açılmıştır. Örneğin, Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattı gibi projeler, Türkiye ile bölge ülkeleri arasındaki bağlantıyı güçlendirmiştir (Kucera, 2021). Bu sayede, TDT üyeleri arasındaki bağlantılar artmış ve iş birliği olanakları genişlemiştir. Ancak, Orta Asya ile Kafkasya arasındaki bağlantı, Hazar Denizi’ni geçmeyi gerektirmektedir ve bu da Hazar’a kıyısı olan Türk devletlerinin limanlarının ve lojistik tesislerinin geliştirilmesi için yeni yatırımlar yapmayı zorunlu kılmaktadır. Dünya genelindeki ekonomik iş birliği modellerinin çoğu, bu kadar geniş ve üyelerin birbirinden uzak olduğu bölgeleri kapsamamaktadır. Yine de TDT üyeleri tüm bu farklılıklara ve zorluklara rağmen Türk Dünyası’nın bütünleşmesi için çaba sarf etmekte ve ilerleme kaydetmektedirler (Humbatov & Sarı, 2017).

Bu ülkeler arasındaki iş birliği ve bütünleşme motivasyonu, coğrafi yakınlık veya ekonomik bağlantılar gibi nedenlerden ziyade Türklerin ortak kültürel geçmişine dayanmaktadır. Avrupa’da olduğu gibi, bu iş birlikleri coğrafi yakınlıkla karakterize olan AB veya Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) gibi kuruluşlara benzememektedir. Türk Dünyası’nın bütünleşmesinin öncüsü olan Türk Devletleri Teşkilatı bünyesindeki iş birliği, ortak kültürel mirasa dayalı bir Türk uluslararası toplumunun varlığının yansımasıdır. Mevcut durumda Türk Dünyası’nın bütünleşme amacıyla geldiği noktada TDT’nin kültürel iş birliğinin ötesinde çok daha büyük amaçları ve daha kapsamlı bir bütünleşmeyi sağlayacak yapılara sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Türk Dünyası’nın bütünleşmesinin önündeki ikinci büyük zorluk, katılan üyelerin farklı iç ve dış politika geçmişleriyle ilişkilidir. Örneğin Türkiye, ekonomik olarak ve toplumsal modernleşme anlamında Avrupa’nın bir parçası olagelmıştır ve askeri açıdan ise NATO’ya entegre olmuştur. Diğer TDT üyeleri ise Çarlık Rusya’sının ve ardından Sovyetler Birliği’nin etkisi altında kalmışlardır, bu nedenle halen belirgin bir şekilde Rusya’dan etkilenmektedirler. Azerbaycan ise Orta Asya devletleriyle olduğu kadar

Farsça konuşulan dünya ile de güçlü kültürel bağlara sahip bir Kafkas ülkesi olarak farklılaşmaktadır (Tolipov, 2017, s. 23).

Türk Dünyası'nın bütünleşmesinin önündeki üçüncü sorun dış güçlerin rolüdür. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Orta Asya'da bir iktidar boşluğu ortaya çıkmıştır. Bu boşluğu doldurmak için ilk çaba gösteren ülke Türkiye olmuş, ancak başlangıçtaki başarısı oldukça sınırlı kalmıştır. Ayrıca eski ve yeni dış aktörler arasında özellikle Rusya ve Çin dikkate değerdir ve bu ülkeler Orta Asya'daki Türk devletlerini de kapsayan bütünleşme projelerine öncülük etmektedirler (Vasa, 2020, s. 345).

Büyük güçlerin Türk Dünyası'na dâhil olan ülkelerle coğrafi yakınlığı ve bu bölgelerdeki güç rekabeti, TDT için ekonomik ilişkiler açısından birçok farklı tarafla iş birliği imkânı doğurması anlamında olumlu katkı sunarken siyasal, ekonomik ve kültürel olarak derinlikli bir Türk Dünyası bütünleşmesinin sağlanması için gerekli adımların atılması noktasında bir ağır kanlılığı da beraberinde getirmektedir.

3. MACARİSTAN'IN TDT'DEKİ GELECEĞİ VE GÖZLEMCİ DEVLET OLARAK ROLÜ

Macaristan, Avrupa'nın orta büyüklükte bir ülkesidir ve ekonomik iş birliği ülkenin dış politikasının merkezindedir. Macaristan hiçbir zaman Sovyetler Birliği'nin bir parçası olmamış olsa da uzun yıllar boyunca ülke, uluslararası sistemdeki konumunu belirleyen sosyalist Doğu bloğunun içinde yer almıştır. Macaristan, Doğu bloğunun askeri kanadı Varşova Pakti'nin ve sosyalist dünyanın ekonomik entegrasyonunu temsil eden Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi'nin (COMECON) bir parçası olmasına rağmen Batı Avrupa ile ekonomik bağlarını giderek güçlendirmiş ve uluslararası politikada kendine has bir konum edinmeyi başarmıştır (Germuska, 2017, s. 289).

Komünizmin çöküşü ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Orta Avrupa ülkeleri, artık Batı ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmede özgür kalmışlardır. 1990'larda Macaristan da dış politikadaki çıkarlarını Avrupa Birliği ile ilişkilerini geliştirmeye odaklı şekillendirmiştir ve nihayet Macaristan, AB'ye tam üye olmuştur.

2010'ların başından itibaren Macaristan'ın yeni dış politikası, Batı kaynaklı neoliberal ekonomik politikaların zayıflaması, AB'nin zafiyetlerinin belirginleşmesi ve Asya'nın uluslararası ilişkilerde güçlenmesiyle birlikte dış ilişkilerin çeşitlendirilmesi eksenli ülkenin yüzünü Doğu'ya çevirmesi olmuştur (Ugrody, 2021). Macaristan, bu dönemde dış ticarete özel bir vurgu yaparak dış ilişkilerin çeşitlendirilmesinin, ekonomik büyümenin devam edebilmesi için bir zorunluluk olarak görmüştür. Ekonomik ilişkilerdeki çeşitlendirmenin yönü Doğu'nun hızla büyüyen ülkelerine doğru olmuştur. Macarların etnik kökenlerini ön plana çıkaran Turancılık düşüncesi, Macaristan'ın söz konusu

yeni dış politika anlayışını desteklemiştir ve Macaristan Türk devletleriyle olan ilişkilerini de geliştirerek TDT'ye gözlemci üye olmuş ve Türk Dünyası'nın bütünleşme süreçlerine dâhil olmuştur (Salamin, 2021)

Macaristan açısından bahsi geçen “Doğu Açılımı”, AB'den bir kopuşu veya vazgeçiş değil, Macaristan'ın Doğu ile Batı arasında bir köprü olabilecek potansiyelinin ortaya çıkarılması hedefini ifade etmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde ülkenin Avrupa değerlerine ve AB'nin bütünleştirici yapılarına olan bağlılığı oldukça sağlamdır; TDT'ye olan artan ilgi kültürel anlamda Turancılık düşüncesinden beslenirken, Macaristan'ın bu örgütle ilişkilerinde belirleyici olan daha çok ekonomik fayda elde etmektir (Ugrosdy, 2021). Bu yeni politika kapsamında, ekonomik fayda potansiyeline sahip her türlü yeni dış politika yönelimi memnuniyetle karşılanmaktadır. TDT bağlamında katılımcı ülkelerin zengin doğal kaynakları ve ekonomik potansiyelleri, iş birliği için verimli bir zemin oluşturmaktadır (Vasa, 2020, s. 347).

Uluslararası kuruluşlarda tam üyelik, kuruluş içindeki tüm hak ve yükümlülükleri içermektedir. Çoğu durumda, oy kullanma hakkını ve dolayısıyla kararları engelleme hakkını da sağlamaktadır. Belirli engellerin bir ülkenin uluslararası bir örgüte tam olarak katılmasını önlediği durumlarda, genellikle bu ülkeye gözlemci statüsü teklif edilmektedir. Böyle bir statü, uluslararası anlaşmazlıklardan ya da dış politikaya yaklaşım farklılıklarından kaynaklanabileceği gibi doğrudan doğruya belirli bir ülkenin örgüte tam üye olarak katılmak istememesi gerçeğinden de kaynaklanabilir. Bu açıdan gözlemci statüsünün hangi amaçlarla benimsendiği, örgütün niteliğine ve gözlemci devletin amaçlarına göre farklılıklar göstermektedir. Gözlemci statüsü, bazı durumlarda tam üyeliğin bir ön aşaması olabilir; diğer durumlarda ise belirli hak ve sorumluluklara sahip özel bir statüdür (Klabbers, 2018, s. 296).

Macaristan'ın TDT'deki gözlemci statüsü, ülkenin coğrafi olarak örgüt içerisindeki diğer devletlere göre daha uzak olması, Macaristan'ın diğer Türk dillerinin birbirine olan benzerliklerinden görece çok daha farklı olması ve bu ülkenin zaten hâli hazırda AB'ye tam üye olması gibi nedenlerle özel bir statü olarak uygun görülmektedir.

Macaristan'ın TDT toplantılarına ve projelerine gözlemci statüsünde katılımı uluslararası iş birliği açısından faydalıdır, çünkü bu forumlar Türk Dünyası'nın bütünleşmesine hizmet ettiği kadar diğer alanlardaki yeni ilişkilerin de geliştiği alanlardır. Aslında, bazı iş birliği fikirleri tek tek devletler arasındaki görüşmelerden değil, TDT toplantılarından ilham alınarak ve bu toplantılarla birlikte doğmuştur. Normal şartlarda kapsamlı bir iş birliği koordinasyonuna sahip olmayan ülkeler arasında doğrudan bir buluşma noktası olarak bu tür bir kurumsal çerçeve, ekonomik ilişkileri geliştirmeye

yönelik projeleri tanımlamak ve başlatmak için oldukça faydalı olmaktadır. Bu açıdan Macaristan, TDT'ye üye ülkelerle aynı coğrafi bölgede ve aynı gelişmişlik seviyesinde olmasa ve tam üyeliğin faydalarını görmese bile, bu örgüte gözlemci üye olmayı kendi tercih etmiştir ve bu seviyedeki işbirliğini yeterince tatmin edici bulmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen tüm faktörlerin yanı sıra Türk kökenli bir devlet olan Macaristan'ın Türk Dünyası'nda yaşanacak bütünleşmeye sunabileceği katkılarla ilgili öneriler sunmak mümkündür. Bu öneriler, Macaristan TDT'ye tam üye olmasa dahi TDT'nin Macaristan aracılığıyla AB gibi üçüncü taraflarla olan etkileşimini arttırarak örgütün kurumsal kimliğine ve uluslararası sistemdeki meşruiyetine katkı yapabilir. Bu noktada Macaristan'ın TDT içerisinde gözlemci üye statüsünde bir devlet olarak böyle bir rol üstlenmesi yerinde olacaktır.

Macaristan ve TDT arasında; şehir planlama, kentsel dönüşüm ve yeni teknolojilerin uygulanmasıyla ilgili teknik konularda iş birliğinin artırılması önemlidir. Aynı zamanda Macaristan ile yükseköğretim alanında iş birliğinin geliştirilmesi, bu ülkenin AB ve daha geniş anlamda Avrupa'daki eğitim alanındaki mekanizmalara erişimi sebebiyle TDT üye devletlerinin yararına olacaktır. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında, her türlü akademik ve eğitim iş birliği programı, halklar arası ilişkilerin ilerletilmesine yardımcı olur. Bu durum hem Macaristan'a hem de TDT üyelerine fayda sağlayacaktır; zira Macaristan ile TDT üyesi devletler arasında derin bir kültürel yakınlık ve sevgi bağı olmasına rağmen, toplumun daha geniş kesimlerinde halklar arasında çok az yakın temas bulunmaktadır. Macaristan'ın aracılığıyla TDT ve AB üyeleri arasındaki bağlantıların güçlendirilmesi de bu süreci destekleyecektir.

Macaristan, AB üyesi olarak Türk Dünyası ile Avrupa'yı yaklaştırmada önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda, Macaristan'ın Visegrad Grubu dönem başkanlığını yaptığı bir dönemde, TDT üyeleri ile bu örgüt arasında bir zirve düzenlemesi muhtemeldir. Bu tür bir etkinlik, TDT'nin Türk olmayan dünyadaki meşruiyetini ve bilinirliğini arttıracaktır. Macaristan'ın AB üyesi olması ve AB karar alma süreçlerine katılması, AB gündemini Türk Dünyası'nın daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacak biçimde şekillendirmek için kullanılabilir. Özellikle güncel meselelerden göç, enerji ve güvenlik gibi konular hem AB'nin hem Macaristan'ın hem de TDT'nin çıkarlarına uygun olacak şekilde ele alınabilir.

Son olarak, Macaristan, enerji alanında AB ile Türk ülkeleri arasında bir köprü rolü oynama potansiyeline sahiptir. Avrupalı devletler, Rusya'ya olan enerji bağımlılığı nedeniyle zor zamanlar yaşamaktadır. Bu nedenle Macaristan Avrupa'nın enerji kaynaklarını çeşitlendirme politikasını desteklemektedir. Orta Asya, Kafkaslar ve Anadolu'da bir geçiş hattı oluşturan TDT üye ülkelerinin enerji taşımacılığı ve ticareti alanında oynamaları muhtemel

önemli rol, uzun vadede yeni ekonomik fırsatlar sunacaktır. Bu bağlamda TDT, Avrupa'nın enerji talebini karşılamak için güvenilir bir ortak haline gelebilir.

4. KUZey KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ (KKTC) VE TANINMA SORUNU

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türk Devletleri Teşkilatı'nın 11 Kasım 2022 tarihinde düzenlenen 9. Zirvesi'nde örgüte gözlemci üye olarak katılmıştır. KKTC'nin TDT'ye gözlemci olarak katılması, KKTC ile TDT üyesi devletler arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi ve KKTC'nin resmen tanınması için önemli bir adım olarak kabul edilmektedir.

Uluslararası hukukta bir devletin tanınması büyük bir önem taşımaktadır. Bir devletin tanınması, uluslararası topluluğa yeni bir üyenin katılmasını ifade eder. Tanıma işlemi, meşru devletler arasında uluslararası hukuka uygun ilişkilerin başlamasını gösteren yasal bir adımdır. Dolayısıyla, tanınmanın tanıyan ve tanınan devletler üzerinde önemli hukuki etkileri vardır. Bu bağlamda, yeni bir devletin tanınması önemli sonuçlar doğurabilir.

Bir siyasal yapı, devletin unsurlarını oluşturan nüfus, toprak ve meşru bir yönetimi olduğunda bir devlet olduğunu iddia edebilmektedir. Ancak, normal şartlarda bir siyasi birliğin devlet olması için tanınmaya ihtiyacı yoktur ve diğer ülkelerin o devleti tanıma zorunluluğu da yoktur. Ayrıca bir ülkenin tanınması, varlığı için yeterli değildir ve tanınmaması da o ülkenin yok sayılması anlamına gelmez. Tüm bunlara rağmen tanıma önemsiz görülmemelidir. Bir ülke, bir siyasi birliği tanıdığında, bu iki ülke arasındaki ilişkilerin egemen eşitlik ilkesi çerçevesinde yürütüleceği anlamına gelir. Bu nedenle, Kıbrıs sorununun çözümünde ve çözümün yeniden yapılandırılmasında tanıma bir araç olarak kullanılabilir. Özellikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türk Devletleri tarafından tanınması, Kıbrıs sorununa kapsamlı çözümler bulunmasını teşvik edebilir.

Tanıma kavramı, uluslararası hukukun en karmaşık alanlarından biridir. Bu konudaki farklı görüşler, tanınmanın doğası ve etkileri hakkında ciddi tartışmalara yol açmaktadır. Uluslararası hukuk bağlamında tanıma, bir uluslararası hukuk aktörünün kendisi olmadan ortaya çıkan bir durumun, belgenin veya iddianın geçerli olduğunu kabul ettiği ve bu bilgileri dikkate alarak uluslararası ilişkilerini sürdürdüğü tek taraflı yargısal bir prosedürdür (Vitas, 1990, s. 17; Şen, 2003, s. 19; Taylor, 1992, s. 26).

Yeni kurulan bir devletin tanınması için belirli koşulları yerine getirmesi gereklidir. Bu durumda, bir ülkenin siyasi varlığı tanınmasına bağlı olabilir. Bu gereklilikler, 1931'de Milletler Cemiyeti Daimi Manda Komitesi'nde ele alınmıştır (Crozet, 2011, s. 3). Ancak günümüzde, bazı ülkeler ele alınan koşulları yerine getirirler bile tanınmazken, diğerleri koşulları karşılamasalar bile tanınabilmektedir. Bu durum, tanınmanın tek taraflı siyasi iradeye dayanan

ve yargısal sonuçlar doğuran bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu bağlamda, KKTC'nin durumu birkaç farklı şekilde dikkate alınabilir.

Devletin unsurları arasında, belirli bir toprak parçasına ve sınırlara sahip olmak da bulunmaktadır (Göze, 1959, s. 5). Belirgin ve sabit bir toprak parçasına sahip olmayan bir devletin varlığı kabul edilemez veya sınırları belirsiz veya değişken olan bir devletin mevcudiyeti düşünülemez (Eroğlu, 1979, s. 104). Bu nedenle KKTC'nin uluslararası alanda ve özellikle de Türk Cumhuriyetleri tarafından tanınma isteğini bu ilke çerçevesinde değerlendirmek en mantıklı yaklaşım olacaktır. KKTC, belirli sınırlara sahip bir toprak parçası üzerinde kurulmuştur. Kara, hava ve deniz alanlarında egemenliğe sahiptir, bu da KKTC'nin tanınması için yeterlidir.

Bir siyasi birliğin devlet olarak tanınabilmesi ve bu tanınma iddiasını geçerli kılabilmesi için egemenlik ve meşru bir otoritenin varlığı da olmazsa olmazdır. Sadece belirli bir coğrafyada insanların toplanmasıyla tek bir devletin varlığından bahsetmek mümkün değildir. Siyasal ve hukuki yapılanmanın gerçekleşmiş olması da hayati bir öneme sahiptir (Pazarcı, 1998, s. 19). Bu yapı, halkın güvenini kazanacak ve onları temsil edebilecek, toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak, egemenlik ve otoriteyi temsil edecek şekilde işlev görmelidir.

KKTC'de bağımsız bir hükümetin varlığı da mevcuttur (Crozet, 2011, s. 3). Bu durum KKTC'nin uluslararası yükümlülüklerle tabi olması anlamına gelir. Özellikle bir devletin tanınması için, bağımsız bir hükümetin varlığı elzemdir. Aksi takdirde bu, başka bir ülkenin iç işlerine müdahale olarak yorumlanacak ve uluslararası hukuka aykırı olacaktır (Pazarcı, 1997, s. 7). KKTC'de böyle bir hükümetin varlığı söz konusu olduğundan, bu konu da TDT üyesi Türk devletlerinin KKTC'yi tanımlarının önünü açmaktadır.

Tüm bu faktörler, KKTC'nin uluslararası hukuka göre bir devlet olmanın gerektirdiği temel yükümlülükleri doğru şekilde yerine getirdiğini göstermektedir. Dolayısıyla, uluslararası hukuka göre tanınma hakkının kullanılması ve uygulanması, diğer ülkelerden farklı değildir ve ilk etapta TDT üyesi ülkelerin KKTC'yi resmen tanımları bu devletin TDT'ye tam üye olmasını sağlamak adına atılması gereken bir adımdır.

Genel olarak Türkiye dışındaki hiçbir devletin ve özel olarak da TDT üyesi devletlerin KKTC'yi tanınamaması üç temel argümana dayanmaktadır (Eroğlu, 1979, s. 128; Crozet, 2011, s. 4; Sur, 2000, s. 121; Pazarcı, 1998, s. 6).

Uluslararası hukuk çerçevesinde tanınmanın çeşitli kısıtlamaları bulunmaktadır ve bunlardan ilki kuvvete başvurma yasaklanması ilkesinin ihlal edildiği durumlardır (Dugard, 1987, s. 25). Kuvvet kullanılarak kurulan devletlerin tanınmasının yasaklanması Stimson Doktrini olarak bilinmektedir ve bu ilkeye göre, hukuka aykırı güç kullanılarak oluşturulan devletler

tanınmamaktadır (Grant, 1999, s. 130; Dugard, 1987, s. 28). Ancak, bu durum KKTC'nin kuruluşuyla ilgili olarak geçerli değildir. KKTC, resmen 1983 yılında kurulmuş bir devlettir. Bu nedenle, KKTC'nin 1974 Barış Harekâtı sonrasında kuvvet kullanımının yasaklanması ilkesinin ihlali sonucu kurulduğunu iddia etmek doğru değildir. Aksine KKTC, organik bir evrimle oluşmuş bağımsız bir devlettir ve Kıbrıs Türklerinin siyasal iradesinin doğal bir sonucudur. Yine de bugüne kadar TDT üyesi Türk devletlerinin KKTC'yi resmen tanımamış olmalarının altında yatan sebeplerden birisi bu argümana dayanıyor olabilir.

Devletlerin resmen tanınmasını engelleyen bir diğer argüman ulus devletlerin iç işlerinde mutlak egemen olması ilkesiyle ilintilidir. Bir ülkenin iç işlerine karışmamak, uluslararası alanda bir yükümlülük normudur. Bir devletin içişlerine karışmak egemenlik ve eşitlik ilkesine saygıyı ifade eden zorunlu bir durumdur. KKTC'nin kuruluşuyla ilgili olarak bazı araştırmacılar Türkiye'nin Kıbrıs'ta sözde "ayrılıkçı Kıbrıslı Türkler"i destekleyerek Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iç işlerine müdahale ettiğini ve KKTC'nin egemenlik ilkesi ihlal edilerek kurulduğunu iddia etmektedirler. Dolayısıyla bu görüşü benimseyen diğer devletlerin, KKTC ile kuracakları her türlü resmi ilişki kendileri açısından Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iç işlerine karışmak anlamına gelecektir. Gerçekte durum böyle olmasa da TDT üyesi Türk devletlerinin bahsi geçen yaklaşımı benimsedikleri için KKTC'yi resmen tanıma konusunda çekimser davranıyor olmaları muhtemeldir. TDT üyesi devletlerin KKTC'yi Kıbrıslı Türklerin siyasal kimliğinin bir evrimi olarak görmeleri daha uygun olacaktır. Aslında, KKTC'nin içinde bulunduğu durum Kıbrıs Türklerinin özerklikten bağımsız bir devlete doğru ilerleyen meşru bir siyasal süreçtir ve Türk devletleri meseleyi bu açıdan değerlendirirlerse KKTC'yi resmen tanıma noktasındaki çekinceleri ortadan kalkacaktır.

Üçüncü ve son argüman kendi kaderini tayin hakkıyla ilişkilidir ve TDT üyesi devletlerin self-determinasyon ilkesinin KKTC için geçerli olmadığını benimsemiş olmaları muhtemeldir. Self-determinasyon ilkesi, halkların kendi geleceklerini belirleyebilme hakkını ifade eder ve aynı zamanda bir halkın bağımsız bir devlet kurma hakkını içermektedir (Cassese, 1995). Uluslararası hukukta "tanınma" açısından, bu hak egemen ulus devletin bütünlüğüne zarar verdiği ve bölünmeyi teşvik ettiği gerekçesiyle olumsuz bir anlam taşımaktadır (Cassese, 1995, s. 173). Dolayısıyla, egemen devletin bu konuda self-determinasyon ilkesini kullanmak isteyen unsurları gönüllü olarak yetkilendirmedeği durumlarda bu ilke hukuki olarak kabul edilmemektedir (Lütem, 1959, s. 104).

TDT üyesi devletler tarafından KKTC'nin tanınması durumunda, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünün zarar göreceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla Türk devletleri arasında KKTC'nin tanınmaması yönünde güçlü

bir kanaat bulunmaktadır. Ancak Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıs sorununun gelişimi bağlamında maruz kaldıkları soykırım niteliğinde suçlar, temsil hakkından mahrum bırakılmaları, resmi hukuktaki ayrımcılıklar dikkate alındığında adadaki Türklerin kendi siyasal rejimlerini, anayasal düzenlerini ve siyasal sınırlarını belirleyecekleri bağımsız bir KKTC devletinin kurulması için gerekli self-determinasyon koşullarının oluştuğu görülecektir. Bu nedenle KKTC'nin Türk Cumhuriyetleri tarafından tanınması için TDT öncülük etmeli ve üye devletler KKTC'nin resmen tanınması konusunda ikna edilmelidir.

Türk devletlerinin KKTC ile ilişkilerinin gerçekçi bir perspektife taşınması gerekmektedir. KKTC tanınmış olsun ya da olmasın bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmektedir. Önceki paragraflarda açıklandığı gibi birçok ilke, doktrin ve görüş KKTC'nin uluslararası hukuk çerçevesinde meşruiyetine işaret etmekte ve KKTC'nin tanınmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. KKTC'nin Türk devletleri tarafından tanınması, uluslararası hukukta tanıyan ülkeler açısından hiçbir menfi yükümlülük getirmeyecek bir süreç olacaktır. Sonuç olarak, KKTC'nin Türk Cumhuriyetleri tarafından devlet olarak tanınması, günümüzde devam eden tartışmalara son verme ve Türk Dünyası'nın gelecekteki bütünleşme sürecine katkıda bulunma noktasında büyük bir ivme sağlayacaktır.

5. TÜRKMENİSTAN'IN TARAFSIZLIK STATÜSÜNDE YENİ BİR YAKLAŞIM İHTİYACI

Türkmenistan, 1991'de Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle bağımsızlığını kazandığında ülkenin iç ve dış politikalarını temellendiren “tarafsızlık” anlayışını benimsemiştir. Bu yaklaşım, Türkmenistan'ın köklü geleneklerine ve yaşam tarzına dayandırılmıştır ve iyi komşuluk ilişkileri, karşılıklı anlayış, doğal barışçı tutum, diğer ülkelerin iç işlerine karışmama, askeri ittifaklara katılmama ve uluslararası sorunların siyasi ve diplomatik yollarla çözülmesi gibi prensipleri içermektedir. Bu strateji, Türkmenistan'ın ulusal gelişiminin ve zamanla kaydettiği ilerlemenin temelini oluşturmuştur (Türkmenistan Dış İşleri Bakanlığı, 2017).

Türkmenistan'ın dış politikasının ana iskeleti olan tarafsızlık statüsü, ülkenin bağımsızlığını kazanmasından sonra 1995 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na yaptığı bu konudaki başvurunun kabul edilmesiyle birlikte geçerli hale gelmiştir. Benimsenen tarafsızlık anlayışı pozitif nitelikli olup bu stratejinin hedefleri arasında Türkmenistan'ın egemenliğinin korunması ve güçlendirilmesi, uluslararası ilişkilerdeki rolünün ve öneminin artırılması, ulusal çıkarların korunması, ülkenin güvenliğinin diplomatik yollarla sağlanması ve tüm yabancı ortaklarla eşitlik ve karşılıklı saygı temelinde yapıcı, karşılıklı fayda sağlayan iş birliğinin geliştirilmesi gibi unsurlar yer almaktadır (Türkmenistan Dış İşleri Bakanlığı, 2021a).

Türkmenistan'ın başvurusu üzerine, 12 Aralık 1995'te BM Genel Kurulu, "Türkmenistan'ın Kalıcı Tarafsızlığı" hakkındaki kararı kabul etmiştir. Genel Kurul, ilk olarak Türkmenistan'ın ilan ettiği kalıcı tarafsızlık statüsünü tanımış ve desteklemiş; ikinci olarak, BM üye devletlerini bu statüye saygı göstermeye ve desteklemeye çağırmıştır. BM Genel Kurulu'nun bu önemli kararını kabul etmesi, Türkmenistan'ın uluslararası toplum tarafından tarafsız bir devlet olarak tanınması anlamına gelmiştir. Ayrıca, BM Genel Kurulu'nun kararı Türkmenistan'ın takip edeceği tarafsızlık politikasının kapsamının genişletilmesini, ülkenin tarafsızlık statüsünün güçlendirilmesini ve bu strateji uygulanırken kullanılacak yeni yöntem ve sorumlulukları da belirlemiştir (Refworld, 1996).

Türkmenistan uluslararası ilişkilerde benimsemiş olduğu tarafsızlık ve açık kapı ilkelerini bir dizi atılımla hayata geçirmeye başlamıştır. Bu doğrultudaki hedeflerini gerçekleştirmek için devletler düzeyinde ve uzun bir süre boyunca dış politikayla ilgili diplomatik çabalar yürütülmüştür. Örneğin, 15 Mart 1995'te İslamabad'da gerçekleştirilen Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO) ülkelerinin Devlet ve Hükümet Başkanları toplantısına katılan ülke, zirvede daimi tarafsızlık statüsünde bir devletin hukuki pozisyonundan doğan tüm yükümlülükleri kabul edeceğini bildirmiştir. İslamabad Deklarasyonu'nda kabul edilen kararla, ECO üyesi ülkeler Türkmenistan'ın tarafsızlık politikasını desteklemişlerdir. Buna ek olarak 20 Ekim 1995'te Kolombiya'da düzenlenen Bağlantısızlar Hareketi'nin 11. Devlet ve Hükümet Başkanları Konferansı'na katılan Türkmenistan, bu birliğin 114. üyesi olmuştur. Konferansa katılan devletler de Türkmenistan'ın tarafsızlık politikasına desteklerini açıklamışlardır (Türkmenistan Dış İşleri Bakanlığı, 2022).

Türkmenistan'ın benimsediği tarafsızlık modelinin belirli özellikleri bulunmaktadır. Uluslararası hukuka göre Türkmenistan'ın tarafsızlığı kalıcı bir niteliğe sahiptir ve zamanla sınırlı değildir. Hem savaş hem de barış zamanlarında etkilidir. Ayrıca, pozitif bir içeriğe sahiptir. Bu, barışın ve istikrarın korunmasına, devletler arası dostluk ve iş birliği ilişkilerinin geliştirilmesine dayalı bir dış politika anlayışına işaret etmektedir (Refworld, 1996). Türkmenistan'ın tarafsızlık politikası, barışı koruma boyutunu da içermektedir. Ülke, uluslararası barış, güvenlik, iş birliği ve kalkınma konularındaki faaliyetlere ev sahipliği yapmaktadır. Başkent Aşkabat, bölgesel ve küresel sorunların çözülmesi, potansiyel gerilim kaynaklarının belirlenmesi ve ortadan kaldırılması, barış ve güvenliğe yönelik iç ve dış tehditlerin çözümü, sürdürülebilir kalkınmasının desteklenmesi gibi amaçlarıyla organizasyonların düzenlendiği bir merkez haline gelmiştir.

Türkmenistan, TDT'nin 12 Kasım 2021'de İstanbul'da düzenlenen 8. Zirvesi'nde gözlemci ülke olarak yer almıştır. Bu önemli toplantı sonucunda, Türkmenistan'ın TDT'ye gözlemci üye olma statüsü onaylanmıştır (Türk

Devletleri Teşkilatı, 2021a). Bağımsızlığından bugüne dek Türkmenistan, düzenli olarak Türk devletleri arasında gerçekleşen diyaloglara önem vererek büyük çoğunluğuna katılmıştır. Türkmenistan, TDT’nin resmen gözlemci üyesi olmasıyla bölgesel iş birliğinin geliştirilmesinde yeni ve önemli bir rol üstlenmiştir. Bu durum, “tarihi bir olay” olarak nitelendirilmiştir ve Türkmenistan’ın Türk devletleriyle etkileşiminde yeni bir aşamanın başlangıcını işaret etmektedir (Türkmenistan Dış İşleri Bakanlığı, 2021b).

Türkmenistan’ın 2021’deki İstanbul Zirvesi’nde TDT’de gözlemci statüsü elde etmesi, Türkmenistan’ın Türk devletleriyle ilişkilerinde niteliksel bir ilerleme sağlarken aynı zamanda TDT içerisindeki çeşitli alanlarda iş birliğini geliştirmek için yeni ve geniş bir alan açmıştır. İstanbul Zirvesi’nde kabul edilen “Türk Dünyası Vizyonu–2040” belgesi, bu hedefe ulaşmak için stratejik bir yol haritası sunmaktadır. Bu vizyon belgesinde bölgesel düzeyde sürdürülebilir kalkınmanın güçlendirilmesine yönelik birçok önemli yol haritası belirlenmiştir (Türk Devletleri Teşkilatı, 2021b).

Türkmenistan’ın Türk Devletleri Teşkilatı’na tam üye olması, Türk Dünyası’nın bütünleşme sürecine önemli bir ivme kazandıracaktır. Bu üyelik, Türk devletleri arasında daha sıkı bir iş birliği ortamı yaratırken, kültürel ve ekonomik alışverişinde artmasını sağlayacaktır. Türkmenistan’ın kültürel mirası ve ekonomik potansiyeli, Türk Devletleri Teşkilatı’nın faaliyet alanını ve diplomatik kabiliyetini geliştirerek Türk Dünyası’nın bütünleşme sürecine olumlu yönde katkı yapacaktır. Ancak, Türkmenistan’ın tarafsızlık statüsü mevcut haliyle, örgüte tam üyelik sürecinde bazı zorluklarla karşılaşmasına neden olabilir. Türkmenistan’ın benimsediği tarzda bir tarafsızlık statüsü, TDT öncülüğünde ilerleyen ve nihai aşamada iktisadi, diplomatik ve siyasi anlamda kapsamlı bir bütünleşmeyi öngören süreç açısından bu ülkenin tam üyeliği için bir engel teşkil edebilir. Zira Türkmenistan bahsi geçen kapsamlı bütünleşmeye dâhil olmak istediği takdirde yeni sorumluluklar ve roller üstlenmek zorunda kalacaktır. Bu bağlamda Türkmenistan’ın bu durumu dengelemesi ve tarafsızlık statüsünü korurken, Türk Dünyası’nın kapsayıcı bütünleşmesinde yer almak için söz konusu statünün işlevi konusunda yeni ve etken bir anlayışı benimsemesi bu devletin TDT’ye tam üyelik sürecinin önünü açacaktır.

Türk Devletleri Teşkilatı’na tam üyelik için Türkmenistan’ın dış politikada ve ulusal çıkarlar anlamında yeni bir yaklaşım benimsemesi gerekebilir. Bu yaklaşım, ülkenin tarafsızlık statüsünü esnek bir şekilde yorumlayarak, Türk Dünyası’nın ortak çıkarlarına daha fazla odaklanması şeklinde gerçekleşirse, Türkmenistan TDT üyesi ülkeler ile daha derin bir iş birliği ve uyum içinde çalışma imkânını bulacaktır. Türkmenistan ekonomik ve kültürel potansiyeli ile Türk Dünyası’nın kalkınması ve güçlenmesi anlamında vazgeçilmez bir aktördür.

Türkmenistan'ın Türk Devletleri Teşkilatı'na tam üye olması ticaret ve ekonomide, halklar arasındaki kültürel alışverişin artmasında ve ortak güvenlik tehditlerine karşı daha etkili bir dış politika izlenmesinde olumlu bir etki yapacaktır. Ayrıca, Türk devletleri arasında daha güçlü ve sürdürülebilir ilişkiler ağı gelişecek ve bölgesel istikrar güçlenecektir. Bu süreçte karşılaşılabilecek zorluklar olsa da uygun stratejiler ve yeni yaklaşımlar ile bu engeller aşılarak Türk Dünyası'nın bütünleşme süreci hızlandırılabilir. Türkmenistan'ın bu bağlamdaki rolü ve etkisi Türk Dünyası'nın geleceği için umut verici bir perspektif sunmaktadır.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Macaristan'ın Türk Devletleri Teşkilatı'na olan ilgisi ve gözlemci üye olarak teşkilata katılması, ülkenin dış politika stratejisindeki dönüşümün bir yansıması olarak değerlendirilmelidir. Türk milliyetçiliği hassasiyeti, Macaristan'ın Türk Dünyası ile olan ilişkilerini güçlendirme ve bölgesel iş birliğini artırma çabasını motive etmektedir. Bu bağlamda, Macaristan'ın TDT'ye gözlemci üye olarak katkıları, Türk Dünyası'nın bütünleşme sürecine önemli bir destek sağlayabilir ve bölgesel iş birliğinin güçlenmesine katkıda bulunabilir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türk Devletleri Teşkilatı'na (TDT) gözlemci üye olarak katılması, Türk milliyetçiliği hassasiyetini gözetken bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, KKTC'nin uluslararası alanda tanınması ve meşruiyetinin pekiştirilmesi adına önemli bir adım olarak kabul edilmelidir. Bu durum, KKTC'nin Türk Dünyası'nın bir parçası olarak tanınması ve Türk milletinin bir parçası olarak görülmesi açısından büyük bir anlam taşımaktadır. Bu adım, Türklerin birlik ve beraberliğini güçlendirecek, Türk Dünyası'nın bütünleşme sürecine ivme kazandıracak ve Kıbrıs Türklerinin uluslararası alanda daha geniş bir tanınma ve meşruiyet kazanmasına yardımcı olacaktır.

Türkmenistan'ın TDT'ye tam üye olması konusunda karşılaşılabileceği zorluklar, tarafsızlık statüsüyle ilgili uygun stratejiler ve yeni yaklaşımlar ile aşılabilecektir. Türkmenistan ekonomik ve kültürel potansiyeliyle, Türk Dünyası'nın bütünleşmesi için vazgeçilmez bir aktör konumundadır. Bu nedenle, Türkmenistan tarafsızlık statüsünü korurken, aynı zamanda Türk Dünyası'nın bütünleşme sürecine aktif bir şekilde katkıda bulunması önemlidir. Bu süreçte karşılaşılabilecek zorluklar, Türkmenistan'ın bölgesel ve küresel arenadaki etkinliğini artırmak için bir fırsat olarak görülmelidir. Sonuç olarak, Türkmenistan'ın TDT'ye tam üye olması, Türk Dünyası'nın bütünleşme sürecine olumlu bir katkı sağlayacaktır. Bu üyelik, Türk devletleri arasındaki iş birliğini güçlendirirken, bölgesel istikrarı ve aynı zamanda Türkmenistan'ın uluslararası arenadaki etkinliğini artıracaktır.

KAYNAKÇA

- Cassese, A. (1995). *Self-Determination of Peoples*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crozat, C. (2011). Devletler Hukukunda Tanıma. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 19(1-2), 3-32.
- Dugard, J. (1987). *Recognition and United Nations*. Cambridge: Grotius Publications.
- Eroğlu, H. (1979). *Devletler Umumi Hukuku El Kitabı - Cilt I*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Göze, A. (1959). *Devletin Ülke Unsuru*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Grant, T. D. (1999). *The Recognition of States*. London: Praeger.
- Humbatov, M., Sari, K. (2017). *Turkic Council Countries: Infrastructure, Trade, Logistics and Transportation*. Bakü: SAM.
- Klabbers, J. (2018). *Introduction to International Organization Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kucera, J. (2021, Haziran 4). Armenia and Azerbaijan Suspend ‘Corridor’ Talks. *Eurasianet*. <http://eurasianet.org/armenia-and-azerbaijan-suspend-corridor-talks>. Erişim Tarihi: 15.04.2024.
- Lütem, İ. (1959). *Devletler Hukuku Dersleri I*. (2. Baskı). Ankara: Balkanoğlu Matbaacılık.
- Pazarcı, H. (1997). *Uluslararası Hukuk Dersleri III*. (2. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pazarcı, H. (1998). *Uluslararası Hukuk Dersleri II*. (5. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Refworld. (1996, Ocak 11). “Resolutions Adopted by the General Assembly on the Report of the First Committee - Maintenance of International Security”, *Refworld*, <http://www.refworld.org/docid/3b00f32824.html>. Erişim Tarihi: 15.04.2024.
- Salamin, G. (2021). Examining the Evolution of the Eurasian Narrative in Hungary in the Light of Statements and Development Policy Documents. *Kültüryi Szemle*, 20(3), 171–198.
- Sur, M. (2000). *Uluslararası Hukukun Esasları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Taylor, C. (1992). *Multiculturalism and The Politics of Recognition*. New Jersey: Princeton University Press.
- Tolipov, F. (2017). Central Asia: The Disintegration Theory. İçinde M. Laruelle ve A. Kourmanova (Ed.), *Central Asia at 25: Looking Back, Moving Forward*. Washington DC: George Washington University Press.
- Türkmenistan Dış İşleri Bakanlığı. (2017, Şubat 18). “President Gurbanguly Berdimuhamedov: Foreign Policy of Turkmenistan is Aimed at Creating Favorable Conditions for Internal Development and Promotion of National Interests in the Global Arena”, *Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan*. <http://www.mfa.gov.tm/en/articles/118>. Erişim Tarihi: 15.04.2024.
- Türkmenistan Dış İşleri Bakanlığı. (2021a, Ocak 1). “The Final Ashgabat Document was Distributed as a Document of the 75th Session of the United Nations General Assembly and UN Security Council”, *Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan*, <http://www.mfa.gov.tm/en/news/2427>. Erişim Tarihi: 15.04.2024.
- Türkmenistan Dış İşleri Bakanlığı. (2021b, Kasım 12). “President of Turkmenistan Took Part at the 8th Summit of the Cooperation Council of Turkic Speaking States”, *Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan*, <http://www.mfa.gov.tm/en/news/2879>. Erişim Tarihi: 15.04.2024.
- Türkmenistan Dış İşleri Bakanlığı. (2022, Ekim 1). “Foreign Policy”, *Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan*, <http://www.mfa.gov.tm/en/articles/3>. Erişim Tarihi: 15.04.2024.
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2021a). “Declaration of the Eighth Summit of Organization of Turkic States”, *Türk Devletleri Teşkilatı*, <http://www.turkkon.org/assets/pdf/haberler/declaration-of-8th-summit-2395-148.pdf>. Erişim Tarihi: 15.04.2024.
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2021b). “The Leaders of the Turkic World Convened the Summit of Organization of Turkic States”, *Türk Devletleri Teşkilatı*, <http://turkicstates.org/assets/pdf/haberler/press-release-of-secretariat-of-the-organization-of-turkic-states-2399-102.pdf>. Erişim Tarihi: 15.04.2024.
- Ugrosdy, M. (2021). Hungary is the First. İçinde A. Mernyei ve B. Orban (Ed.), *Magyarország 2020*. Budapeşte: MCC Press.
- Vasa, L. (2020). Central Asia: A Eurasian Economic Union or a Belt and Road Initiative? *Polgári Szemle*, 16(1–3), 333–350.
- Vitas, R. A. (1990). *The United States and Lithuania*. New York: Bloomsbury Publishing.